

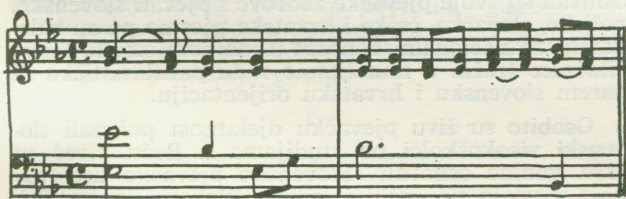
Početak *Requiema*:

Po-koj vičnji daruj njima Gospođi-ne

Za prikazivanje osim službeno liturgijskog teksta ima još četiri pjesme koje se mogu pjevati. To su: »Zašto svit vojuje«, »Oh umerli«, »S Bogom dragi roditelji«, »Oh čoviče tužni«.

Osim toga Jajić izričito spominje svog suradnika Josipa Derlika, navodeći i njegov ofertorij u Es-duru. Donosim samo početak: (u prvom tekstu nedostaje jedna doba!)

Gos - po-de kloni cete mo - li

Na kraju su »Napivi za pokapanje mertvaca« u nekoliko varijanti, iza čega slijedi »Pisma Carovka: Bože

živi — Gott erhalte«, himna caru Franji Josipu. Kako je to bio običaj, na kraju je pjesma zahvalnica *Te Deum*, koju prati i uvodi u svaku novu strofu »civosvirač«, tu su i pripadni odgovori.

Slijedi još jedna mala nelogičnost, naime posljednja popijevka je božićna *Veseljete navijštujem*, koju je, kako sam autor kaže dobio u posljednji čas i uvrstio u svoju pjesmaricu.

Na kraju bi trebalo reći da je ovih nekoliko nastava imalo za cilj naprosto informirati širi broj čitatelja sv. Cecilije o postojanju Jajićeve pjesmarice kao i o njezinu sadržaju.

Zanimljivost za muzikologa bila bi provenijencija svake popijevke i njezina estetska vrijednost dok, mislim, da harmonijski izraz ne bi predstavljao neku posebnu zanimljivost.

BILJEŠKE:

¹ P. K. *Životo opisne crtice o otcu Marijanu Jajiću Kapistranu* Katol. list 1860. 23.

² V. Rudolf: *O. Marijan Jajić, sastavljač prvog hrvatskog kancionala*, »Obzor« 1935. 217.

³ F. Š. Kuhač: *Ilirski glazbenici*, Zagreb, 1893. Matice hrvatska, str. 267.

⁴ P. K. *Životo opisne crtice*, str. 23.

⁵ »Vinac bogoljubnih pisamah koje nose nediljom i s prigodom razlicitih svetkovinah pod s. misom i drugim bogoljubnostima pivati obicsaju« U Budimu iskopisom Ivana Gyuriana i Mart. Bago 1839. (sign. A-763) Četvrto izdanje.

»Vinac boguljubnih pisamah...« u Budimu, tiskom i troškom Martina Bago 1862. (sign. E-320) Dvanaesto izdanje.

Arnošt Förchgott Tovačovský (1825-1874)

Branko Krmptić

Godine 1891. održana je u Zagrebu »Gospodarska izložba« i tada je u nadmetanju četiriju pjesama (Preradović, Senoa, Marković i Mihanović) izabrana za hrvatsku himnu Mihanović-Runjaninova pjesma »Lijepa naša domovino«. Među tim konkurentskim pjesmama prva je bila Preradovićeva pjesma »Bože živi«, a uglazbio ju je češki skladatelj Arnošt Förchgott Tovačovský. Preradovićeva je pjesma himničkog karaktera jer u njoj slavi domovinu, »hrvatsko hrvalište, milu zemlju, sveti dom«, a objavljena je u književnom časopisu »Vienac«, god. 1870, br. 5. U ovoj domoljubnoj pjesmi Preradović na najuvjerljiviji način iznosi težnju hrvatskih suvremenika njegova vremena tih godina, a ispevana je u sferi preporodnoga patriotizma. Pjesma, kao prava i topla pjesnikova molitva da se ispune hrvatska narodna prava, odzvanja uvodno uzvišenom ritmičkom intonacijom:

Bože živi, blagoslovi,
Naših srca plamenište,
To hrvatsko hrvalište,
Milu zemlju, sveti dom,
Da se mladi, da se novi
Svakim miljem rodu svom!
Bože živi, blagoslovi
Svetu zemlju, mili dom!

Pjesma je čisto rodoljubna i djelotvorna te uzvišenom invokacijom izaziva divinarski blagoslov svete zemlje i miloga doma. Potom slijedi blagoslovna želja optimalnoga sjedinjenja triju zemalja (Hrvatska, Slavonija, Dalmacija) jednoga roda, a nakon tog ushitnog poklika izdiže se optativno ujedinjenje slavnog roda od jednog oca i majke mu jedne, jer u toj uskrišenoj sreći nalazi se i naša moć. Ta narodna težnja o narodnosnoj cjelokupnosti zapravo je u Preradovićevu pjesničkom djelovanju obnovljena želja za teritorijalnim ujedinjenjem hrvatskih zemalja kakvu je klicu ideje narodnosti naročito već naglasila i francuska revolucija iz 1789. godine, a koju su svi hrvatski sabori uvijek živo i neprestano podržavali. Sva ta spoznaja ražaruje u grudima svetu vatru rodoljublja i da se budnim srcem i okom usplamti sav rodoljubni plam za svete narodne stvari. Završna molba i čežnja upućuje se ljudskoj pravdi da nam skoro povratiti što je već naše, uz naplatu stare krvi dok ne počne teći nova, svježja, ražarena, preporodna, borbena i junačka. Tako je uzvišenim mislima, narodnim željama i nacionalnim osjećajima Preradovićeva pjesma »Bože živi« ušla u red onih pjesama i napjeva što ih je hrvatski narod u svakoj zgodi izvodio, pjevao i oduševljavao se pa je u svom vremenu postala ozbiljnim konkurentskim napjevom Mihanović-Runja-

ninovoj pjesmi »Lijepa naša domovino« da je hrvatski narod prihvati i usvoji svojom narodnom i nacionalnom himnom.

Kad je Preradovićeva pjesma »Bože živi« objavljena, upućena je poruka hrvatskim skladateljima: »Evo sada imate liepu i prikladnu pjesmu, uglazbite je u obliku prave himne, već da jednom i mi Hrvati dobijemo naš narodni slavopjev.«¹ Prvi pokušaj uglazbljenja Preradovićeve pjesme »Boži živi« u obliku himne pokušao je uglazbiti češki skladatelj Arnošt Förch-gott Tovačovský koji je tada živio u Beču. Njegovu su kompoziciju pjevali u Beču po prvi put slavenski đaci u javnom koncertu 10. siječnja 1871. godine. Tada su »hrvatske i druge slavenske novine vrlo hvalile kompoziciju Tovačovskoga, ali su naše novine uz to ipak izrazile želju da bi i hrvatski glazbotvorci kušali svoju sreću. Na to je raspisao grad Karlovac natječaj i opredijelio nagradu od 10 dukata za najbolju kompoziciju ove Preradovićeve pjesme, a razzsudbu kompozicije prenio je na odbor hrvatskoga pjevačkoga društva »Kolo.«² Skladba se Tovačovskoga Preradovićeve pjesme »Bože živi« pjevala u svim javnim zgodama i na koncertnim izvođenjima, ali Runjaninov napjev Mihanovićeve pjesme »Lijepa naša domovino« nije se prestao pjevati u svim narodnim prigodama pa je tako njihova pjesma »Lijepa naša domovino« ostala i nadalje ljubimicom hrvatske šire javnosti, premda dotad nije bila proglašena himnom hrvatskoga naroda.

Kako o skladatelju Arnoštu Förch-gott Tovačovskome dosad nije napisano nešto u hrvatskom jeziku, stoga o njegovu životu, radu i značenju donosim, prema Ottovu Rječniku iz češkog jezika u momu prijevodu, ovaj opširniji informativni osvrt da se i hrvatska kulturna javnost upozna s tim vrijednim češkim skladateljem i prvim kompozitorom Preradovićeve pjesme »Bože živi«.

Arnošt Bohaboj Förch-gott Tovačovský rođen je 28. prosinca 1825. godine u Tovačovu, u Češkoj. Već kao desetogodišnji dječak uveliko je napredovao u glazbi te je mogao zamjenjivati na crkvenome koru na orguljama svog oca koji je bio pravi učitelj staroga kova. Pučku je školu i gimnaziju završio u Olomoucu gdje je svako slobodno vrijeme posvetio glazbenom usavršavanju. Još je za vrijeme studija postao u mjesnom Glazbenom društvu zborovođa. U društvene koncertne programe uvrštavao je i češke pjesme što je tada izazivalo veliko iznenađenje. Godine 1851. nalazi se na pravnom fakultetu u Beču i poslije druge godine studija potpuno se posvećuje glazbi pa je tako postao i učiteljem pjevanja u Schubertovu odgojnom zavodu. Za kratko se vrijeme proćuo kao vrijedan učitelj i kao vrsni pjevač s ugodnim baritonom. Osim sudjelovanja u oratorijima, istaknuo se i kao interpretator balada u suradnji sa slavnim štetjinskim baladistom J. Löwom. Godine 1860. dobio je mjesto profesora na preparandiji (učiteljskoj školi) u sv. Ane kao i u društvu za njegovanje crkvene glazbe. Dva je puta godišnje priređivao vrlo posjećene koncerte za koje su se interesirali i dvorski krugovi, jer su bili oduševljeni njegovom umjetnošću, a osobito nadvojvoda Maksimilijan koji ga je i pozivao na svoj dvor Miramare. Nastojanjem Tovačovskog osnovano je 1862. godine u Beču »Slavensko pjevačko društvo«, čijim je dirigentom bio do smrti. Dvije godine kasnije povjereno mu je osnivanje zboru u kapeli ruskoga poslanstva, pa ga je stoga zbog promicanja staroslavenskoga pjevanja odlikovao ruski car Aleksandar II. zlatnom medaljom. Njegove skladateljske sposobnosti nisu bile poznate i cijenjene samo među njegovim zemljacima nego i među Nijemcima, jer su nekim njegovim skladbama dodavali njemački tekst. Skladanje kraćih glazbenih djela bilo je za Tovačovskoga karakteristično jer u tim pjesmama i zborovima postizao individualni slavenski značaj obilježja narodnoga duha i folklorne intonacije. U prokomponiranoj formi, pjevnosti i zanosnoj osjećajnosti nalazi se najveća vrijednost njegove

glazbe koja je ubrzo postala svojinom samoga naroda. Tako su najveću popularnost stekle njegove pjesme: *Dolazak proljeća*, *Ruže*, *Domovini*, *Husitska*, zatim Sušilovi »*Slavenski zvuci*« i V. J. Picke »*Slasti ljubavi*«. Od skladbi Tovačovskoga još spominjemo: *Češkomoravske božićne pjesme*, *Ruske narodne pjesme*, *Kitica slavenskih narodnih pjesama*, a od zborova: *Libera i Gore k zvjezdanom nebu*. Veliki dio njegovih skladbi izdano je u nakladi E. Starý u Pragu.³

U muzičkoj je romantici narodna glazba značila jednu od najjaćih i najneposrednijih pobuda, pa je stoga i tražila novu muzičku fizionomiju. Osnivala su se kulturna društva, čitaonice koje su imale i pjevačke zborove. Izvodile su se na društvenim domjencima muzičke točke sa zborovima, solo-pjesmama, klavirskim i orkestralnim kompozicijama. Tako su čitaonice pospješile razvoj slavenskog pjevanja i našle su odjeka posvuda gdje se nalazi slavenski živalj. Autori su izvađanih pjesama bili slavenski skladatelji (Smetana, Dvořák, Chopin, Glinka, Moszkowsky, Tovačovský, Zajc, Lisinski, Eisenhut, Kuhač i dr.) pa je nacionalno oduševljenje bilo veliko.

Hrvatski i slovenski visokoškolci u Beču i Grazu osnivali su svoje pjevačke zborove i pjevali slovenske, poljske, slovačke, češke i hrvatske pjesme pa su skladatelji na nacionalni koncept u idejnom smislu takve čitaonice tražili u muzičkome radu panslavistićku ili barem slovensku i hrvatsku orijentaciju.

Osobito su živu pjevačku djelatnost pokazali slovenski visokoškolci na studijama u Beču i već su 1859. godine osnovali »Slovensko pjevačko društvo« koje je vodio slovenski skladatelj Davorin Jenko.⁴ Priredbe su čitaonica bile važne stoga što su postale mjesta gdje su se sastajali bećki Slaveni, pa prema tome nisu imale samo kulturnu, nego i politićku ulogu. Kad se spojilo 1862. godine bećko »Slovensko pjevačko društvo« sa »Slavenskim pjevaćkim društvom« (Zpěváćký spolek slovensky), vodio ga je do smrti A. F. Tovačovský.⁵

Od prenapornog muzičkog rada Tovačovský je obolio na plućima i dugi je niz godina bolovao. Umro je 18. prosinca 1874. godine u Beču.

Ovaj je prikaz napisan sa svrhom da bi se šira hrvatska glazbena javnost upoznala životom, radom i muzičkom djelatnošću toga vrijednog češkog skladatelja koji je živio, stvarao i djelovao u Beču, a kojeg je muzićki rad bio neko vrijeme usko povezan s kulturnim djelovanjem naših studenata u Beču. Time je skladatelj Arnošt Förch-gott Tovačovský vidno pridonio širenju slovenske i hrvatske glazbene umjetnosti, pa je u tom pogledu stekao u svoje vrijeme i izvjesne zasluge za puniji inozemni razvoj naše pjevačke i zbarske muzićke kulture.

BILJEŠKE:

¹ F. Kuhač: *Ilirski glazbenici*. Prilozi za poviest Hrvatskoga preporoda. Zagreb 1893, 236.

² Ibid., 237.

³ Ottov Slovník, 366.

⁴ Davorin Jenko, skladatelj (1835—1914). Muzićki se obrazovao u Pragu. Od 1859—1862. godine zborovođa »Slovenskog pjevačkoga društva« u Beču, a od 1871—1902. dirigent i skladatelj Narodnoga pozorišta u Beogradu.

Sudjelovao je u buđenju slovenskog narodnog osjećaja. Kao zborovođa u Beču skladao je zborove što su brzo postali popularni. Od njih je najznaćajnji *Naprej, zastave slava* što je kasnije postao slovenskom himnom. MUZićKA ENCIKLOPEDIJA, I, str. 745.

⁵ Andreis-Cvetko-Klajn: *Historijski razvoj muzićke kulture u Jugoslaviji*. Izd. Školska knjiga. Zagreb, 1962, 433.